

KAZIMIERZ PÓŁTORAK

Rola parafii w duszpasterstwie młodzieży. Kierunki odnowy w warunkach przemian

Podczas niezapomnianego spotkania z młodymi podczas XV Światowego Dnia Młodzieży w Rzymie papież Jan Paweł II wezwał wspólnoty chrześcijańskie, środowiska młodzieżowe, aby umiały stwarzać dla młodych warunki życia, które nazwał *prawdziwymi laboratoriami wiary*¹. W takich środowiskach młodzież miałaby możliwość wzrostu w wierze, umacniania się w życiu duchowym, uczenia się sposobów świadczenia Dobrej Nowiny Jezusa Chrystusa we współczesnym świecie. Wezwanie to dotyczy także współczesnych parafii polskich, które po przeniesieniu katechizacji do szkół przeżywają wieloaspektowe trudności w realizacji duszpasterstwa młodzieży adekwatnego do aktualnych potrzeb. Czy współczesne parafie realizują papieski postulat? W jaki sposób młodzi ludzie mogą w parafii i przez parafię wzrastać w życiu chrześcijańskim?

I. Młodzież, parafia, duszpasterstwo młodzieży

Mówiąc o młodzieży można mieć na myśli różne aspekty tej kondycji życia. Młodzież to określona grupa wiekowa, to określona kultura życia, a raczej subkultura, można tak nazwać również w pewnym sensie określony status społeczny, pewien typ klasy społecznej. Młodość wyznacza określony sposób percepcji świata, specyficzne oczekiwania, nadzieje, pewnego rodzaju twórczość ducho-

¹ Jan Paweł II: *Nie lękajcie się zawierzyć Chrystusowi. Przemówienie wygłoszone podczas czuwania modlitewnego w Tor Vergata*. „L'Osservatore Romano”. Wydanie polskie. R. 21: 2000 nr 10 s. 19.

wą, dynamiczny typ myślenia. Należy postrzegać młodość w całościowym procesie dojrzewania człowieka od dzieciństwa, przez dorastanie, młodzieńczość wczesną oraz późną, do dorosłości, dojrzałości życiowej i starości. W zależności od sposobu ujęcia zagadnienia młodości człowieka, mówić można o młodzieży gimnazjalnej, licealnej, studenckiej, pracującej, o młodych małżeństwach, młodzieży pracującej itd. Przedmiotem zainteresowania niniejszego opracowania jest młodzież szkół średnich i problemy duszpasterskie dotyczące osób pomiędzy ostatnią klasą gimnazjum, a okresem maturalnym.

Specyfika duszpasterstwa tej grupy młodzieży wiąże się z przejściem do nowych środowisk związanych ze zmianą szkoły. Ma to wpływ na nowy sposób relacji ze środowiskiem własnej parafii. Duszpasterze zauważają, że poszczególne osoby gdzieś „zginęły” z parafii po przejściu do szkoły średniej. Spostrzeżenie to ukazuje frustrację proboszczów, wikariuszy, prefektów przywiązanych do tradycyjnego rozumienia duszpasterstwa oraz roli parafii, w której duszpasterzują². Takie podejście prezentują również różne agendy diecezjalne: mówi się o parafialnych rekolekcjach młodzieżowych, statystykach duszpasterstwa młodzieży w parafii itp. W powszechnym rozumieniu bowiem, duszpasterstwo młodzieży to rodzaj duszpasterstwa stanowego, propozycje modlitewno-formacyjne kierowane przez parafię do młodzieży szkolnej. Tymczasem podstawy biblijno-teologiczne wskazują na potrzebę szerszego rozumienia tej gałęzi duszpasterstwa.

W ujęciu starotestamentalnym troska o młodego człowieka w głównej mierze ma na celu nauczenie go uległości Bogu, jednemu Wychowawcy przez cnotę mądrości i posłuszeństwa. Metodą jest zrozumienie, karność i upomnienie stosowane przez wychowawców, głównie rodziców. To właśnie rodzina jako wspólnota ma największą możliwość formowania młodego człowieka, to w atmosferze tej pierwotnej wspólnoty życia młody człowiek może nauczyć się mądrości i dostrzec zatroskanie Boga o człowieka. Nowy Testament ukazuje życie człowieka w perspektywie boskiego panowania Chrystusa Zmartwychwstałego. Troska o młodzież ma być więc wspieraniem jej w dojrzewaniu duchowym w perspektywie eschatologicznej. Naturalnym, uwznioślonym przez Chrystusa środowiskiem dojrzewania człowieka jest rodzina. Chrystus nadał środowisku rodzinnemu walor świętości, a jej osiąganie to służba Bogu przez wzajemną

² T. P a n u ś: *Parafia uprzywilejowanym miejscem dla katechezy przygotowującej do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej*. „Zeszyty Katechetyczne”. R. 3: 2003 nr 30 s. 144; por. S. H. Z a r ę b a: *Współczesne uwarunkowania religijnego wychowania w Polsce*. W: *Wychowanie religijne u progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*. Red. R. C ha ł u p n i a k, J. K o s t o r z. Opole 2001 s. 122n; J. S z p e t: *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego* W: tamże, s. 185.

miłość rodziców i dzieci³. Kościół wypełniając posłannictwo Chrystusa, zadanie wychowania traktuje jako swoją podstawową misję. W praktyce realizują to zadanie rozliczne podmioty życia Kościoła dopomagając *dzieciom i młodzieży w harmonijnym rozwoju wrodzonych właściwości fizycznych, moralnych i intelektualnych, do zdobywania coraz doskonalszego zmysłu odpowiedzialności w należytym kształtowaniu własnego życia przez nieustanny wysiłek w osiągnięciu prawdziwej wolności* (DWCH 1). Wychowanie łączy się ściśle z duszpasterstwem młodzieży, nie można więc wyobrazić sobie duszpasterstwa młodzieży bez udziału rodziny, szkoły, parafii, środowisk kulturalnych, sportowych, coraz większych obszarów rozrywki, muzyki i rekreacji.

Początki tworzenia struktur duszpasterstwa młodzieży w Polsce można odnieść w latach dwudziestych minionego stulecia, gdy rozpowszechnioną formą pastoralnego oddziaływania Kościoła było duszpasterstwo stanowe, różnicujące grupy głównie ze względu na wiek i płeć. Podział ten zyskał na znaczeniu od czasu utworzenia w 1943 r. czterech kolumn Akcji Katolickiej: kobiety, mężczyźni, młodzież żeńska i męska. Po II wojnie światowej panujący system totalitarny w znacznym stopniu ograniczył zakres duszpasterstwa młodzieży, które funkcjonowało w takim wymiarze i zakresie, jaki dawały sale parafialne, punkty katechetyczne i plebanie⁴. Mimo zakazów i restrykcji ze strony władz państwowych powstawały nowe inicjatywy duszpasterstwa młodzieży: duszpasterstwo harcerzy, akademickie, młodzieży pracującej, pielgrzymkowe, oazowe, itd.⁵.

W latach siedemdziesiątych zaczęły powstawać grupy i ruchy religijne z udziałem młodych, organizowano festiwale piosenki religijnej, konkursy chóarów, recytatorskie, diecezjalne pielgrzymki do sanktuariów, całonocne czuwania. Rozwijały się krajowe i diecezjalne struktury duszpasterstwa młodzieży, przez które rozumiano wszelkie inicjatywy pastoralne poza systematyczną katechizacją⁶. Wzrost procesów wolnościowych w latach osiemdziesiątych wpłynął na ożywienie aktywności młodzieżowych środowisk, również kościelnych. Mocno rozwinął się w tym czasie ruch oazowy, znacznej popularności nabrały obchody dni młodzieży, wzrosło zainteresowanie młodych działalnością grup kościelnych. Jak dla całego życia kościelnego w Polsce, tak i dla duszpasterstwa młodzieży, wymiar religijno-narodowy polskiego katolicyzmu w sposób naturalny sprzyjał akcentowaniu priorytetu parafii. To dzięki silnemu oddziaływaniu struktur para-

³ M. Kalinowski: *Duszpasterstwo młodzieży*. W: *Duszpasterstwo specjalne*. Red. R. Kamiński, B. Drożdż. Lublin 1998 s. 22n.

⁴ Zob. A. Rynio: *Wychowanie młodzieży w nauczaniu Kardynała Stefana Wyszyńskiego*. Lublin 1995 s. 25-38.

⁵ K. Pawlina: *Młodzież i jej duszpasterze w czasach zniewolenia*. Warszawa 1993 s. 110nn.

⁶ Zob. M. Kalinowski, dz. cyt., s. 28.

fialnych, jej społecznemu autorytetowi, inicjatywy duszpasterstwa młodzieży były skuteczne.

Proces demokratyzacji życia lat dziewięćdziesiątych, wejście społeczeństwa na drogę zmian strukturalnych i kulturowych, znacznie skomplikowały skuteczność propozycji duszpasterstwa młodzieży. Duszpasterze z roku na rok odnotowywali ociążałość tego duszpasterstwa, pojawiały się oskarżenia księży o słabe umiejętności pedagogiczne, brak kontaktu z młodzieżą, szukało się winnych nikłych efektów poszczególnych inicjatyw pastoralnych. Obecnie nadal można mówić o tradycyjnych kierunkach animowania duszpasterstwa młodzieży – wszelka działalność opiera się na parafii i jej inicjatywach. Jeżeli nawet inspiracją są agendy kurii biskupiej, to i tak realizacją obciąża się parafie i księży tam pracujących. Duszpasterze nie potrafią znaleźć wyjścia z patowej sytuacji: podejmują wysiłki, coraz to nowe inicjatywy, a efekty zupełnie nie odpowiadają oczekiwaniom. Odpowiedzialni i planiści oskarżają młodych księży o brak skuteczności, duszpasterze pracujący w szkołach i parafiach widząc własny wysiłek winą za nieefektywność obarczają planistów i strategów duszpasterstwa za brak pomysłu „na pracę z młodzieżą”⁷. Sytuacja taka budzi rozdźwięk między proboszczami a ich współpracownikami, między odpowiedzialnymi za duszpasterstwo a kapłanami pracującymi w parafiach. Pozostaje jednak faktem, że duszpasterstwo młodzieży przeżywa trudny okres „odnalezienia się” w nowych warunkach. Najważniejsze jest zaś to, że rzeczywiście młodzież ma słaby kontakt z parafią i jej propozycjami duszpasterskimi⁸.

II. Nowe potrzeby duszpasterskie i oczekiwania młodzieży wobec parafii

Zmieniająca się rzeczywistość społeczno-kulturowa z roku na rok kształtuje nowy typ osobowości młodych ludzi. Zmienia się jej sposób postrzegania świata, preferowane wartości, a także religijność. Na rozwój religijności młodych mają wpływ już nie tylko tradycyjne instytucje socjalizacyjne, tj. rodzina czy Kościół, ale coraz bardziej mass media, szkoła i grupy rówieśnicze. Wraz z pluralizowaniem się nowoczesnego społeczeństwa wszyscy, a szczególnie młodzi,

⁷ Są to głosy księży pracujących na różnych szczeblach duszpasterstwa zebrane przez autora podczas różnorodnych spotkań formalnych i nieformalnych.

⁸ K. N y c z: *Działalność Ducha Świętego poprzez sakrament bierzmowania*. W: Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski: *Program duszpasterski na rok 1997/1998. Duch Święty i Jego obecność w Kościele*. Katowice 1997 s. 348; por. E. W y s o c k a: *Parafia w percepcji i doświadczeniach młodzieży studenckiej. Postrzegane funkcje w życiu codziennym i w kreowaniu tożsamości religijnej*. „Socjologia Religii”. T. 1: 2003 s. 124–131; J. K r a s z e w s k i: *Po dziesięciu latach katechezy w szkole*. „Zeszyty Katechetyczne”. R. 1: 2000 nr 16 s. 3–14.

podlegają konsekwencjom działających mechanizmów społeczno-kulturowych. Można mówić o przemianie struktur motywacyjnych wiary, coraz większe znaczenie zdobywają czynniki wewnątrzsobowe, subiektywne, a tracą na znaczeniu instytucjonalne i obiektywne. Oddziaływanie środowiska, także parafialnego, ma charakter coraz bardziej selektywny. Decydują kryteria upodobań, wygody, atrakcyjności, a nieprzystające do oczekiwań wymagania instytucji kościelnej, jaką jest parafia, podlegają krytyce i odrzuceniu. W świadomości ludzi wzrasta psychologiczny opór przeciw jednoznaczności dogmatycznej i radykalizmowi moralnemu Kościoła. Młodzi dość powszechnie odrzucają czynniki instytucjonalne i jurydyczne procesu socjalizacji religijnej⁹.

Duży wpływ na przemiany religijności młodych ma nadal rodzina. Oddziaływanie rodziny pozostaje silniejsze od innych podmiotów socjalizujących, ale dotyczy ono podstawowych orientacji religijnych¹⁰. Natomiast poszczególne elementy praktycznej realizacji chrześcijaństwa młodzież kształtuje w sposób płynny i niekonsekwentny. Równocześnie coraz słabsza determinacja rodziny w realizacji katolicyzmu jest czynnikiem destabilizującym pewność wiary młodych. Mimo realizacji rytuału, zwłaszcza podstawowych tradycji religijnych, rodziny nie prezentują konsekwentnego życia wiarą w życiu codziennym. Wzmagają się procesy rozkładu rodziny, wzrasta krytyka wobec wymagań moralnych. W domach prowadzone są dyskusje podważające instytucjonalne racje realizowanej wiary, wiele jest krytycznych opinii o przywódcach religijnych, lokalnych duszpasterzach. Prasa, zwłaszcza ta niskich lotów, wiele stron internetowych, szukając tanich sensacyjek, sięga do obrazoburczych prowokacji związanych z katolicką tożsamością Polaków. Wzmaga się krytykanckie nagłaśnianie grzechów i potknięć przedstawicieli Kościoła. Atmosfera dyskusji i opinii wewnątrzrodziny przenosi się na dzieci i młodzież. W skomplikowanych czasach przemian nagminnie poszukuje się winnych zaistniałych trudności, podważa się fundamentalne zasady życia społecznego z uczciwością i prawością na czele. Rozgoryczenie przerzuca się również na oceny dotyczące praktycznej realizacji wyznawanej wiary. Podważa się stałość i niezmienność zasad moralnych. W takiej atmosferze domu rodzinnego wielu gimnazjalistów i przedstawicieli młodego pokolenia traci pewność własnej drogi religijnej. Można mówić u wielu młodych o dystansie wobec oficjalnej nauki Kościoła i zasad katolickich propagowanych przez duszpasterzy¹¹.

⁹ W. Piwowarski: *Socjologia religii*. Lublin 1996 s. 188–195; por. J. Mariański: *W poszukiwaniu sensu życia. Szkice socjologiczno-pastoralne*. Lublin 1990 s. 140–150.

¹⁰ W. Piwowarski, dz. cyt., s. 106; por. K. Pawlina: *Polska młodzież przełomu wieków*. Warszawa 1998 s. 110nn.

¹¹ J. Mariański: *Socjalizacja religijna i moralna w polskiej rodzinie współczesnej*. W: *Pedagogika pastoralna*. Red. M. Marczewski. Lublin 2003 s. 118–126.

Zaprezentowana sytuacja domaga się duszpasterstwa jako wychowania¹², a więc towarzyszenia w osiągnięciu przez młodego człowieka dojrzałości: ocen, sądu, racji, decyzji, postaw, zachowań itd. Chodzi o asystowanie w długim i skomplikowanym procesie usamodzielniania się w odbiorze świata i świadomym kierowaniu własnym życiem. Można mówić o wychowaniu do dojrzałej wiary¹³. W niniejszym opracowaniu skupiamy się na zadaniach duszpasterskich, pominięty więc zostanie szeroki temat „dojrzałej wiary”, jak i zagadnienie „wychowania”.

Duszpasterstwo młodzieży realizowane w parafii powinno uwzględniać specyfikę osobowego i środowiskowego życia młodych. Współczesna młodzież odchodzi od obiektywnych norm moralnych, zdecydowania skłania się ku relatywizmowi, selektywnie akceptuje zasady i wymagania moralno-społeczne. Choć można mówić o dużej wrażliwości duchowej młodych, to jednak ich postawy życiowe opierają się nie na jasnym systemie aksjologicznym, ale na różnych kompromisach moralnych¹⁴. Młodzi ludzie nie znoszą systemów zamkniętych, zwłaszcza nakazowych. Autorytetem cieszy się u nich imperatyw doznań i krótkotrwałych odczuć. Młodość jest spontaniczna i nowatorska. Dużą wagę przywiązuje do wartości duchowych. Rozumie je jednak w sposób indywidualistyczny, nazywany „zgodnością z samym sobą”. Wiele wysiłku wkłada w poszukiwanie radości, zabawy, ceni przebywanie w gronie przyjaciół lub grupie rówieśników¹⁵.

Aby wpłynąć na wolę i postępowanie młodzieży (*docere-muovere*), należy akcentować doświadczenie emocjonalne i duchowe (*delectare*). W działalności pastoralnej należy łączyć poważne i głębokie treści z przystępną formą¹⁶. Wzrasta rola atrakcyjności propozycji duszpasterskich, które zawierać muszą elementy zabawy, dynamiki i uchu. Nakłada to konkretne zobowiązania na duszpasterzy i osoby zaangażowane w aktywność pastoralną. Tradycyjne zadania Kościoła

¹² Zagadnienie „duszpasterstwo jako wychowanie” jest przedmiotem zainteresowania wyłaniającej się coraz jaśniej nowej dyscypliny, którą jest *pedagogika pastoralna*. Zob. A. Fallico: *Pedagogia pastorale. Questa sconosciuta. Itinerario di formazione per operatori pastorali presbiteri, religiosi e laici*. Catania 2000; *Pedagogika pastoralna*. Red. M. Marczeński, dz. cyt.

¹³ A. Michalik: *Duszpasterz wczoraj dziś i jutro. Część II. Wybrane zagadnienia duszpasterskie*. Tarnów 1997 s. 233n; K. Pawlina: *Apostołowie nowej ewangelizacji*. Warszawa 1996 s. 34n.

¹⁴ Zob. K. Pawlina, dz. cyt., s. 63.

¹⁵ Tamże, s. 110–114.

¹⁶ Duszpasterskie działania mają również charakter perswazyjny, ich celem jest doprowadzenie do akceptacji wartości, stylu postępowania, widzenia rzeczywistości. Można mówić o potrzebie efektywnego propagowania wartości. O stylu prezentacji własnych wartości można mówić w wielu dziedzinach praktycznego działania – por. R. Zeffas: *Od aforyzmu do kazania*. Kraków 1995 s. 101n.

lokalnego: katecheza, liturgia, funkcja pasterska – należy realizować w nowy sposób¹⁷. Katechezę już się przekształca¹⁸, parafialne życie liturgiczne pozostawia wiele do życzenia, a funkcja pasterska nosi znamiona zaszłościowej marginalizacji. Należy zmienić styl oddziaływań kościelnych z nakazowo moralizatorskiego w przyjacielsko-towarzyszący.

III. Jakie funkcje parafii są konieczne dla dobrej realizacji duszpasterstwa młodzieży?

Na działalność parafii, można spojrzeć przez pryzmat funkcji, przez które rozumie się zespół zadań umożliwiających realizację celów parafii, jak również potrzeb jej członków. Funkcje te wynikają z zadań apostoelskich wspólnoty chrześcijańskiej oraz kontekstu społeczno-kulturowego. Parafia powinna spełniać swoje stałe zadania ewangelizacyjne w ciągle zmieniających się warunkach życia społecznego, uwzględniając nowe potrzeby i oczekiwania ludzi. Dostrzegając, że parafia jest instytucją społeczną, ale i wspólnotą duchową, wyznacza się jej zadania złożone, domagające się działań podmiotu adekwatnego do aktualnych warunków. Elementy instytucjonalno-organizacyjny (widzialny) oraz wewnętrzny, duchowy (niewidzialny) stanowią dwa wymiary tej samej rzeczywistości. Oba są jakby stopione ze sobą, chociaż zachowują teoretyczną odrębność. Pamiętać należy, że *sens parafii i jej żywotność oraz rozwój zależy (...) od rozwoju elementu wspólnotowego*¹⁹.

Można wyróżnić podstawowe i uzupełniające funkcje parafii. Pierwsze z nich wynikają z ewangelicznej misji Kościoła, są stałe i niezmiennie, niezależne od przemian społecznych, a są realizowane przez wspólnoty eklezjalne wszystkich szczebli. Należą do nich przepowiadanie słowa Bożego, sprawowanie liturgii i posługa pasterska. Funkcje uzupełniające to te, które warunkuje kontekst kulturowo-społeczny. Parafia może je pełnić, czasem powinna, ale ich realizacja nie należy do działań istotnych, wpływających na kościelną tożsamość parafii. Tradycyjnie wyróżnia się wśród nich m.in. funkcję integrowania, kontrolowania, kształcenia, rozrywki i wypoczynku. Aktualnie w duszpasterstwie młodzieży istnieje konieczność umiejętnego powiązania zarówno funkcji podstawowych

¹⁷ Por. M. P o l a k., *Potrzeba odnowionej wizji parafii w świetle uchwał III Synodu Archidiecezji Gnieźnieńskiej (1995–2000)*. „Teologia Praktyczna”. T. 3: 2002 s. 182n.

¹⁸ K. N y c z.: *Katecheza a parafia W: Poznać Chrystusa*. Komisja Duszpasterstwa Ogólnego Konferencji Episkopatu Polski: *Program duszpasterski na rok 2001/2002*. Katowice 2001 s. 232 nn.

¹⁹ R. K a m i ń s k i: *Parafia miejscem realizacji duszpasterstwa*. W: *Teologia pastoralna*. T. 2. Red. R. K a m i ń s k i. Lublin 2002 s. 60n; W. P r z y g o d a: *Funkcje urzeczywistniania się Kościoła*. „Roczniki Teologiczne: R. 46: 1999 z. 6 s. 179–189.

parafii, jak i funkcji uzupełniających. Brak owej spójności wydaje się przesądzać dziś o słabej skuteczności duszpasterstwa młodzieży. Tak jak dobry nauczyciel rozumie konieczność realizacji funkcji ludycznej w nauczaniu początkowym, tak duszpasterz młodzieży musi zastosować odpowiednie funkcje w wychowaniu, formacji i duszpasterstwie młodzieży. Co więcej, jeżeli współczesna parafia chce nadal realizować własną misję wśród młodzieży zamieszkującej na jej terenie, niezbędnym zadaniem wydaje się trafne, świadome i efektywne pomnożenie nowych funkcji uzupełniających.

IV. Relacje parafii z młodzieżą w warunkach środowiska pluralistycznego

Przemiany społeczno-kulturowe ostatnich lat wpłynęły na zasięg i efektywność duszpasterstwa współczesnych parafii. Nowy charakter relacji społecznych nie pozostał bez wpływu na relacje wewnątrz parafii, odniesienie mieszkańców do różnych instytucji parafialnych, relacje pomiędzy małymi grupami oraz wspólnotami kościelnymi. Wyczerpują się różne tradycyjne formy ożywiania życia parafialnego. Można mówić o potrzebie poszukiwania nowych sposobów stymulowania interakcji wewnątrzparafialnych. Przemyślenia wymaga dominacja obrzędowości w działalności duszpasterskiej. Katolicy, zarówno duchowni i świeccy, są do tego stopnia przywiązani do schematów i lokalnych sposobów realizacji życia chrześcijańskiego, że zmiana zachowań wydaje się być zdradą bądź wypaczeniem Ewangelii. Tymczasem społeczny, parafialny wyraz życia kościelnego w dużym stopniu zależy od aktualnego kontekstu społeczno-kulturowego społeczeństwa.

Należy zdecydowanie zaznaczyć, że nowe działania pastoralne powinny brać pod uwagę przeszłość duszpasterską. Nie należy zatracać pamięci, czy pomijać doświadczenia zdobyte na różnych płaszczyznach duszpasterstwa minionych czasów. Rozpoczynanie odnowy praktyki Kościoła od zera, jakby z pominięciem wcześniejszych dokonań, brak odniesienia do dotychczasowej rzeczywistości duszpasterskiej, byłoby poważnym błędem nie tylko natury praktycznej, ale i teologicznej. Nie zmienia to jednak faktu, że kurczowe trzymanie się starych sposobów działalności duszpasterskiej jest znakiem zraty zmysłu pastoralnego.

W realizacji duszpasterstwa młodzieży należy przezwyciężyć kilka mechanizmów, zwłaszcza mentalnościowych, krępujących odnowę tej gałęzi kościelnej praktyki. Jednym z nich jest brak odniesień duszpasterstwa młodzieży oraz duszpasterstwa dorosłych. Brak jest pewnej ciągłości, zapewniającej harmonijne przejście, naturalne dojrzewanie do samodzielnego funkcjonowania w świecie

dorosłych. Spotkać można wiele osób, które w wieku młodzieńczym aktywnie uczestniczyły w duszpasterstwie, a obecnie nie potrafią wyjść poza niedzielne uczestnictwo we mszy św.

W parafialnych propozycjach duszpasterskich zauważa się brak polotu i tzw. „młodzieńczości”. Wiele inicjatyw odwołuje się do tradycyjnych argumentów dewocyjnych, zachęca się młodzież do wzięcia udziału w celebracjach lub wydarzeniach parafialnych apelując do „patriotyzmu lokalnego”, stosuje się retorykę nieprzystającą do mentalności osób młodych. Sam przebieg nabożeństw i celebracji swoją schematycznością i rytualizmem zniechęca młodych, zwłaszcza osoby nie mające wsparcia religijnego kontekstu rodziny.

Nierzadkim powodem inicjatyw duszpasterskich w parafii jest „walka” o młodzież. Tymczasem młodzi ludzie nie chcą „dostarczać kuponów” żadnym instytucjom o nich zabiegającym. Brak autorytetu księdza w środowiskach młodzieży motywowany jest również racją: *bo księdzu na mnie nie zależy*²⁰. Młodzi docenią duchową bliskość prawdziwego wychowawcy, a natychmiast rozszyfrują brak autentyzmu. Przyłgną do autentycznego przyjaciela, mistrza i przewodnika, a odrzucą zewnętrzny, urzędowy styl „belfra” odgórnie domagającego się posłuchu²¹. Kapłanom, animatorom duszpasterstwa młodzieży należy zapewnić dobre przygotowanie, które musi jednak zasadzać się na charyzmatycznych predyspozycjach wychowawczych. Nie wszyscy kapłani nadają się do skutecznego realizowania duszpasterstwa młodzieży, a aktualnym kryterium przydziału tych zadań wydaje się być zbyt często jedynie młody wiek księdza.

Innym obciążeniem jest zacieśnianie aktywności duszpasterskiej do wąskiego grona osób tzw. „związanych” z parafią. Mowa jest o „spotkaniach grupy”, o akcji „dla osób należących”, o wyznaczonym terminie, aby młodzież przyszła na spotkanie. Wśród wielu atrakcyjnych propozycji w różnych środowiskach życia, młodzi ludzie nie są w stanie dokonać wyboru aktywności parafialnej z tzw. ogłoszeń parafialnych. Młodzież kontestuje również przerost rytualizmu w działaniach duszpasterskich, brak radości, beznamiętną obrzędowość oraz słabo umotywowane imperatywy.

Tymczasem obserwuje się duży rozdźwięk wiary i życia młodzieży oraz dystans między katechezą szkolną i parafią. Wyobcowanie z parafii pogłębia nierzadkie odprawianie rekolekcji szkolnych poza środowiskiem parafialnym. Obserwować można mniejszą dynamikę młodzieżowych grup kościelnych. Spośród grup zachwycających swą żywotnością wyróżniają się raczej te pozaparafialne,

²⁰ Por. K. P a w l i n a, dz. cyt., s. 61.

²¹ Por. A. G ó r s k a: *Model współczesnego katechety w świetle badań*. „Zeszyty Katechetyczne”. R. 2: 1998 nr 9 s. 35–40; T. P a n u ś, dz. cyt., s. 145.

związane z ruchami, ideą wspólnoty Taizé itp. Choć pojawiają się pozytywne wyjątki, można mówić o niebezpiecznym procesie zaniku tradycyjnych relacji parafii z młodzieżą. Pojawiają się pytania o kierunki odnowy: Czym jest współczesna parafia dla młodzieży? Jak parafia powinna rozumieć swoją tożsamość? Na czy powinny polegać działania parafii w aktualnej, pluralistycznej rzeczywistości współczesnego świata? Jakich działań młodzież oczekuje od parafii? Co może parafia zaproponować młodzieży, aby stawała się dla niej rodzinną wspólnotą lokalną? Tych pytań można postawić więcej, jednak oczywistą wydaje się potrzeba przemyślenia funkcji oraz struktur parafii w odniesieniu do młodych. A to oni są „nadzieją Kościoła”. Czy ta wielka przyszłość Kościoła, jaką są młodzi, wzrastać ma do autentycznego chrześcijaństwa obok parafii, czy raczej wewnątrz odnowionej parafii?

V. Odnowa zasad organizacji duszpasterstwa młodzieży

Zasada obecności Kościoła oraz jego duszpasterstwa pośrodku życia młodzieży nie jest postulatem nowym. Jednak w obecnych czasach relacje parafii oraz społeczności lokalnej zmieniają się coraz intensywniej. Jest rzeczą naturalną, że środowisko młodzieżowe oraz jego duszpasterstwo podlega zmianom szybszym i głębszym.

Tymczasem we współczesnym duszpasterstwie młodzieży można dostrzec ciągle obowiązującą spuściznę tradycyjnego stylu duszpasterstwa. Młodzieży proponuje się aktywność jednej bądź kilku grup młodzieżowych, których działalność sprowadza się do spotkań w budynkach parafialnych, formacji duchowej, jakiejś formy inicjatyw apostołskich. Z badań przeprowadzonych na Śląsku, a więc w środowisku specyficznie zintegrowanym i stosunkowo tradycyjnym, wynika, że 40,5% młodzieży wie o działalności wspólnot w ich parafii, 13% określiło siebie jako aktywnych uczestników życia wspólnotowego, a 6% jako uczestniczących w spotkaniach wspólnot od czasu do czasu. Aż 74% młodych ludzi powiedziało, że nie uczestniczy w żaden sposób w jakichkolwiek przejawach życia wspólnotowego w parafii, a 5% nie udzieliło żadnej odpowiedzi²². Wynika stąd, że 80% młodzieży nie jest związanych ze wspólnotowymi formami duszpasterstwa, zaś pozostałe 20% w różnym stopniu uczestniczących w życiu małych grup i wspólnot, to prawdopodobnie osoby biorące udział w niedzielnej mszy św. Można przypuszczać, że w innych rejonach Polski, w środowiskach mniej tradycyjnych, uczestnictwo młodzieży w aktywności grup parafialnych

²² A. G ó r n y: *Młodzież a parafia. Obraz parafii w świadomości młodzieży w województwie śląskim*. „Socjologia Religii”. R. 2003. T. 1 s. 141.

jest jeszcze mniejsze. Wynika stąd, że wspomniane grupy nie mają wpływu na całe środowisko młodzieży. Sprawiają one czasem wrażenie wąskich i zamkniętych gett, w których dominuje styl samozadowalającej stabilizacji, spokojnej „parafiańszczyzny”, mało twórczego i ustabilizowanego samozadowolenia. Rzadko kiedy parafialne grupy duszpasterstwa młodzieży stają się awangardą życia środowisk szkolnych oraz naturalnych obszarów realizowania się młodych. Są bardziej odskocznią dla młodego człowieka, miejscem wyjętym poza nawias ich codzienności, pewnego rodzaju enklawą, aniżeli zaczynem w świecie. Jeżeli nawet uzasadnione są i takie formy propozycji pastoralnych parafii, to nie zmienia to faktu, że zadanie objęcia zasięgiem duszpasterskim całej młodzieży własnego terytorium nie jest przez parafię wypełnione. Można mówić o wąskim gronie osób, o elicie młodych związanych z życiem Kościoła lokalnego.

Przeniesienie katechizacji do szkół w znacznym stopniu skomplikowało relacje parafii z młodzieżą. Ocena realizacji katechizacji w szkole nie wchodzi w zakres niniejszych analiz, jednak bezsprzecznie można mówić o wielorakim wpływie katechizacji szkolnej na zmianę kształtu duszpasterstwa parafialnego. Zauważa się oddalenie młodzieży od parafii na skutek przesunięcia owego punktu ciężkości, jakim jest katechizacja. Wcześniejszy, przyparafialny model katechizacji ułatwiał angażowanie młodzieży w aktywność parafialną, a zwłaszcza mobilizował do sumienniejszych praktyk sakramentalnych²³. Duszpasterzom nie udało się jak dotychczas znaleźć jakiegoś klucza, sposobu ścisłej współpracy katechizacji szkolnej z parafią. Podejmowane są różne próby organizacji pojedynczych akcji: konkursów, celebracji, dni młodzieży, koncertów itp., ale są to działania raczej jednorazowe. Widoczny jest zatem duży dystans młodzieży wobec życia parafialnego, zwłaszcza sakramentalnego.

Jest wiele innych zależności historyczno-kościelnych oraz mechanizmów społecznych, które wpływają na marginalizację roli parafii w duszpasterstwie młodzieży (nowoczesny styl życia – kursy, sport; nowy model rodziny; świeckie przeżywanie dni wolnych, zwłaszcza piątków, sobót i niedziel).

Powstaje pytanie o nową mentalność strategów duszpasterstwa, proboszczów, kapłanów oraz pracowników duszpasterstwa młodzieży, a także nowe przedsięwzięcia parafii w celu wychodzenia naprzeciw owym tendencjom. Młodość wraz ze swoją witalnością oraz zdolnością przenikania środowiska wnosi dynamizm, a czasem różne napięcia. Osoby zaangażowane w duszpasterstwie młodzieży powinny posiadać podwójną umiejętność: uważnego i zaangażowanego wycucia młodzieńczego dynamizmu oraz konsekwentnej realizacji obiektywnego projektu formacji wiary. Można mówić o konieczności posiadania umiejęt-

²³ S. H. Z a r ę b a, dz. cyt., s. 122n.

ności praktycznych powiązanych z odpowiednią duchowością posługiwania. Być duszpasterzem młodzieży, znaczy stać u boku młodego człowieka, czy grupy młodzieży, wychodząc od jej aktualnej sytuacji i towarzysząc jej nieprzerwanie, podążać w kierunku obiecanego dobra osobistego, doczesnego i wiecznego.

Decydujące znaczenie dla skuteczności oddziaływań duszpasterskich wobec młodzieży ma znajomość źródeł i sposobów kształtowania sumień osób młodych. Nie bez znaczenia jest określenie miejsc i okoliczności przynależności chrześcijańskiej młodzieży. Zarówno więc wpływ na formowanie sumień osób młodych, jak i kontakt z ich środowiskami domaga się przebywania z młodzieżą, wśród problemów ich życia codziennego. To z kolei wskazuje na kolejne ważne zagadnienie: umiejętne powiązanie realizacji zwanego projektu z zaangażowaniem młodych. Propozycje duszpasterstwa młodzieży powinny posiadać nowe jakościowo cechy, których często nie jest w stanie zapewnić sama tylko parafia²⁴.

We współczesnych warunkach życia społeczno-religijnego niezbędny jest konkretny projekt duszpasterstwa młodzieży. Mając na myśli miasto, dużą parafię, a nawet małą społeczność kościelną żyjącą w pluralistycznym świecie, zauważyć można spory dystans pomiędzy centrum duszpasterstwa a obrzeżami, peryferiami społeczności. Można mówić o mechanizmie wielokrotnego pośredniczenia w aplikowaniu treści oraz środków duszpasterskich. Jakikolwiek projekt duszpasterski nie może być narzucony z góry. Istnieje w takim wypadku ryzyko odrzucenia go przez środowisko młodzieży, gdyż nie trafi w jej potrzeby, będzie teoretyczny, przechodzący „ponad głowami”. Wszelkie propozycje instytucjonalne, wskazania centralne powinny zawierać możliwości adaptacji i transformacji programu do okoliczności oraz mentalności danego środowiska młodzieży.

Osiągnięcie zaangażowania młodych w realizację duszpasterstwa młodzieży domaga się trafności propozycji zaprezentowanych w projekcie. Powinny mieć one charakter wyprzedzający w stosunku do dylematów i niepokojów młodzieży. Gdy propozycje te przetrwają próbę życia, objawią swoją aktualność, ukażą drogę i pomoc w promowaniu młodzieńczych ideałów, można będzie liczyć na współpracę i zaangażowanie młodzieży w realizację kolejnych faz projektu duszpasterskiego. Właśnie angażowanie się poszczególnych osób, grup, stowarzyszeń, ruchów, zdobywanie zwolenników z sąsiednich parafii i wspólnot, może świadczyć o żywotności i autentyczności duszpasterstwa. Witalność, dynamika i świeżość w działaniach pastoralnych wśród młodzieży są niezbędne, aby uzyskać jej zaufanie i otwartość na propozycje „centrali” duszpasterstwa.

²⁴ A. N a p o l i o n i: *La strada dei giovani. Prospettive di pastorale giovanile*. Milano 1994 s. 61n.

Jest to decydujący moment przedsięwzięcia, jakim jest duszpasterstwo młodzieży: przejście od modelu nakazowo-instytucjonalnego do modelu interaktywnego. Akcent stawiany jest nie na uzasadnianie słuszności zasad projektu duszpasterskiego, ale na zmianę mentalności, bez której nie da się „przepracować” kultury życia młodzieżowego. Trzeba trafić w centrum świata przeżywanego przez młodych, wpieść działania duszpasterskie w ich sposób odbioru – dotykający, bezpośredni, naturalny, a wtedy będą chcieli odpowiedzieć na propozycje, aby skosztować radości odkrywania wartości zaproponowanych w projekcie. Zaryzykują wyjście z własnych schematów i przyzwyczajęń, gdy przejście do duszpasterskich propozycji nie będzie domagało się porzucenia własnego „świata”. Trzeba stanąć w centrum, pośród życia młodych ludzi i ukazując radość i świeżość Ewangelii, zaproponować wspólną drogę do szczęśliwych przeznaczeń. Odpowiedź młodego człowieka będzie pozytywna, jeżeli propozycja skierowana będzie do konkretnego życia, wewnątrz naturalnych relacji środowiskowych, z udziałem naturalnych przedstawicieli ich środowiska²⁵.

Charakter decydujący propozycji duszpasterstwa młodzieży polega więc na zmianie perspektywy oraz metod działania. Zasadza się na obecności wewnątrz świata i życia młodych z ich naturalnym zaangażowaniem²⁶. Mówiąc innymi słowami: niewykonalna jest jakakolwiek propozycja duszpasterstwa młodzieży – z udziałem gimnazjalistów, młodzieży, animatorów, księży – przychodząca z góry, próbująca osiągnąć dołów i peryferii życia młodzieżowego. Konieczne jest przejście do bezpośrednich relacji i wspólnego konstruowania działań duszpasterstwa młodzieży w środowiskach życia młodzieży. Współczesne parafie nie w pełni realizują wspomniane zasady w propozycjach parafialnego duszpasterstwa młodzieży.

VI. Rola parafii w przyszłościowym duszpasterstwie młodzieży

Parafia rozumiana tradycyjnie coraz trudniej może podolać współczesnym oczekiwaniom młodzieży wobec Kościoła i jego duszpasterstwa. Pauperyzacja społeczeństwa ogranicza również w znacznym stopniu faktyczne możliwości działania w ramach parafii. Mówiąc o duszpasterstwie we współczesnym świecie należy używać coraz częściej pojęcia „Zespoły Duszpasterskie” (ZD) oznaczają-

²⁵ Tamże, s. 63–68; por. K. Ożóg: *Wartości i wartościowanie w języku współczesnej młodzieży*. „Via Consecrata”. T. 1: 2004 s. 50–52.

²⁶ Por. J. Mariński: *Kościół a współczesne problemy społeczno-moralne. Kwestie wybrane*. Lublin 1992 s. 243.

cego jakościową zmianę w praktyce Kościoła²⁷. Chodzi o dowartościowanie współpracy grup specjalistów, którzy kompetentnie organizują poszczególne obszary duszpasterskie. Decydującą rolę odgrywa projekt, plan realizacji, organizacja, etapy działania, koordynacja, przygotowanie zespołów realizujących poszczególne zadania itd. Chodzi o respektowanie zasad zorganizowanego działania w złożonych warunkach życia²⁸.

Zespoły Duszpasterskie to nazwa nowej rzeczywistości, której kierunku rozwoju nie możemy obecnie określić. Doświadczenie wskazuje na coraz większą potrzebę realizowania praktyki Kościoła w formie „duszpasterstwa razem”²⁹. Trudno wskazać konkretne formy tej aktywności pastoralnej, czy będzie to raczej współpraca w ramach rejonu, miasta, osiedla, czy duszpasterstwo dekanalne, międzyparafialne, bądź multiparafialne. Z pewnością jednak efektywność praktyki Kościoła związana jest z nową jakościowo pracą duszpasterską, ze wspólnym wysiłkiem w określonym porządku, co nazwać można „duszpasterstwem razem”. Takie ujęcie zakłada osiąganie pewnej wizji wspólnoty Kościoła żyjącej w różnych miejscach społeczności lokalnej. Chodzi również o takie rozumienie duszpasterstwa, które pozwoli unikać rozproszenia i rozdrobnienia zarówno w obciążeniu duszpasterzy, jak i konkretnych akcji duszpasterskich. Niepotrzebne jest bowiem kopiowanie tych samych, pojedynczych inicjatyw przez sąsiadujące z sobą parafie, powodujące niepotrzebne rozdrobnienie. Działania mogą być bardziej efektywne w ramach współpracy dekanalnej, rejonowej, międzyparafialnej. Wspólny projekt działania, kompetentny zespół pastoralny, współpraca specjalistów i bogatsze środki mogą gwarantować lepsze efekty duszpasterskie.

Odpowiedź na potrzeby duszpasterskie nie może polegać na klonowaniu przez każdą wspólnotę kościelną takiej samej serii działań oraz struktur, jakby wszystkie parafie miały robić to samo. "Duszpasterstwo razem" powinno stawać się stylem także tych parafii, które wydają się być stosunkowo duże i posiadają odpowiednią liczbę duszpasterzy.

Wyzwanie związane z działalnością Zespołów Duszpasterskich dotyczy z pewnością wszystkich. Po okresie pionierskich dokonań niektórych parafii, bądź poszczególnych kapłanów, nadszedł czas nowego sposobu myślenia o całym duszpasterstwie. Ma się ono stawać głoszeniem Ewangelii oraz budowaniem wspólnoty wewnątrz, pośród życia ludzi³⁰. Wymaga to wprowadzenia w ruch

²⁷ Por. K. R e d l a k: *Nowe formy aktywności duszpasterskiej laikatu na przykładzie aktualnych doświadczeń Kościoła we Francji*. „Teologia Praktyczna”. T. 3: 2002 s. 33–36.

²⁸ Zob. F. G. B r a m b i l l a: *La parrocchia oggi e domani*. Assisi 2003 s. 263–268.

²⁹ Tamże, s. 49.

³⁰ Por. J. M a r i a ń s k i, dz. cyt., s. 121.

całego środowiska. Pomysły i projekty dzisiejsze, jutro powinny być dynamicznie realizowane. Efektem ożywienia wspólnot kościelnych powinno być widoczne ożywienie środowisk parafialnych, nowe siły i energie, głównie spośród osób świeckich. Należy powoli lecz systematycznie i ostatecznie odchodzić od identyfikowania aktywności parafialnej z proboszczem. Przeżytkiem są dziś parafie niezależne i samowystarczalne³¹. Nie oznacza to oczywiście końca parafii jako takiej, gdyż Kościół nie może zaniechać objawiania swojej obecności w konkretnym miejscu i czasie. Jednak obecność Kościoła w środowisku podlega ewolucyjnym zmianom umożliwiającym realną służbę wobec konkretnych potrzeb parafian.

VII. Rola rejonu duszpasterskiego w duszpasterstwie młodzieży

Gdy przyjrzymy się miejscom obecności młodzieży, środowiskom w których przebywają, okaże się że parafia zamieszkania często jest marginalnym miejscem ich pobytu. Uczą się poza parafią, organizują również poza nią swoje zajęcia pozalekcyjne, zainteresowania, sport i rekreację. Z tych racji dla skuteczności duszpasterstwa młodzieży należy docenić rolę większego rejonu niż parafia. Można przyjąć, że skuteczniejszym obszarem organizacji duszpasterstwa młodzieży jest dekanat³².

Duszpasterstwo młodzieży w dekanacie skierowane jest przeważnie do gimnazjalistów i młodzieży za pomocą inicjatyw zbierających młodzież. Mogą to być jednostkowe bądź cykliczne propozycje adresowane do różnych grup młodych. Konieczny jest wysoki stopień atrakcyjności podejmowanych działań. Domaga się to profesjonalnego przygotowania w oparciu o kompetentny zespół animatorów. Niezbędna jest więc działalność dekanalnej (rejonowej) ekipy duszpasterstwa młodzieży pod kierunkiem dekanalnego moderatora, którym powinien być odpowiedni kapłan. Zasadniczą cechą duszpasterza dekanalnego jest bez wątpienia dobry kontakt i porozumienie z młodzieżą. Najlepiej do funkcji tej nadaje się kapłan pełniący rolę katechety w gimnazjum lub liceum, do którego uczęszcza młodzież z kilku parafii. W sytuacji, gdy uczniowie uczący się w szkole pochodzą z wielu parafii, można zaproponować działania rejonowe, albo cykl przedsięwzięć wzmagających współzawodnictwo między poszczególnymi dekanatami. W takiej sytuacji do współpracy należy zaangażować dwa albo nawet więcej dekanatów.

³¹ Por. Tenże: *Kościół katolicki w społeczeństwie obywatelskim. Refleksje socjologiczne*. Lublin 1998 s. 149n.

³² R. Kamiński: *Duszpasterstwo ponadparafialne*. „Roczniki Teologiczne”. R. 45: 1998 z. 6 s. 54–58.

Charakter podejmowanych inicjatyw zależy od celu, jaki zakłada sobie dekanalna ekipa duszpasterstwa młodzieży. Pamiętając o atrakcyjnym charakterze podejmowanych działań należy dobrze przemyśleć pojawiające się pomysły. Nie jest celem niniejszego opracowania podawanie możliwych, praktycznych rozwiązań, ale pomysłów może być wiele. Centrum aktywności powinna być formacja–animacja chrześcijańska, a więc modlitwa, katecheza, szkoła apostołstwa. Jednak oczywista jest właściwa forma odpowiadająca stylowi młodzieży, zawierająca dynamikę, radość, spontaniczne i przekonujące formy wyrazu. Niezbędna jest więc muzyka, śpiew, albo refleksja oraz nastrój w małych grupach. Odpowiednie aspekty działań powinny być przedmiotem szczegółowych przygotowań ustalonych ekip–diakonii. W ich skład powinni wchodzić młodzi przedstawiciele grup kościelnych, ruchów, szkół ewangelizacji.

Niezbędne jest uprzednie przygotowanie projektu podejmowanego przedsięwzięcia, szczegółowy plan, etapy działania, cele jednostkowe, środki, metody i przewidywane reakcje. Należy wyznaczyć odpowiedzialnych, koordynatorów, a przede wszystkim zgromadzić potrzebne środki. Zwłaszcza te ostatnie wydają się być ważnym problemem w dobie zubożenia społeczeństwa i ekonomicznego niedowładów społeczeństwa. Niezbędne jest jednak inwestowanie w przedsięwzięcia związane z duszpasterstwem młodzieży. Rozumieją to proboszczowie, a często i sponsorzy, którzy są gotowi wspierać dzieła autentyczne, żywotne, poruszające środowisko, a takim dziełem powinna być każda propozycja duszpasterstwa młodzieży na szczeblu dekanalnym bądź rejonowym.

Choć już wcześniej była o tym mowa, jeszcze raz należy podkreślić rolę kapłana-moderatora w efektywności działań rejonowego ośrodka duszpasterstwa³³. Powinien być on osobą znającą środowisko młodzieży, rozumiejącą specyfikę jej środowiska, dostrzegającą charakterystyczne cechy poszczególnych parafii, szkół, środowisk lokalnych, a nawet rodzin swoich wychowanków. Wiąże się to z potrzebą dłuższej pracy w dekanacie, minimum 4–5 lat. Niezbędne jest więc współdziałanie inicjatyw dekanalnego duszpasterstwa młodzieży z kurią biskupią, aby odgórnie mogły być wspierane wspomniane inicjatywy. Wiąże się to z pozostawianiem księży na dłuższy okres w parafiach, aby mogli wejść w środowisko młodzieży i stać się autentycznymi promotorami jej chrześcijańskiego dojrzewania. Ważna jest również współpraca ze specjalistami oraz środowiskami świeckimi, ale będzie o tym mowa w innym miejscu.

³³ F. G. Brambilla, dz. cyt., s. 130; por. Kongregacja ds. Duchowieństwa: *List okólny Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramentów i przewodnik wspólnoty w drodze do trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa*. Tarnów 2000 s. 63nn.

Dekanalne inicjatywy duszpasterstwa młodzieży muszą mieć poparcie poszczególnych proboszczów tworzących prezbiterium rejonowe. Dlatego niezbędna jest otwartość umysłu, kompetencja oraz zdatność kandydatów na proboszczów współczesnych parafii. Kryteria doboru powinny więc stanowić sprawności, kompetencje kapłanów, a zwłaszcza otwartość umysłu i gotowość do współpracy. Zacieśnianie duszpasterstwa do terytorium parafii, wąski i lękowy minimalizm, brak odwagi oraz szerokości patrzenia, są nieprzewycięzalnymi przeszkodami realizacji współczesnych form duszpasterstwa, zwłaszcza duszpasterstwa młodzieży. Proboszczem współczesnej parafii może być osoba zdolna do współpracy w ekipie i rozumiejąca aktualną dynamikę społeczno-eklezyjalną.

Inicjatywy rejonowego duszpasterstwa młodzieży, jak to już zostało zaznaczone wcześniej, powinny otrzymać poparcie różnych szczebli strukturalno-materialnych poszczególnych parafii. Niezbędne jest wsparcie parafialnych rad duszpasterskich poszczególnych parafii, pojedynczych osób dorosłych służących radą, konkretną pomocą i doświadczeniem. Dobre efekty może przynieść włączenie się rodziców młodzieży, przez co atmosfera świętowania i chrześcijański klimat przeniosą się do rodzin oraz sąsiedztwa młodzieży. Ma to znaczenie tak apostołskie, jak i promocyjne, a owocność ewangelizacyjna zyskuje aprobatę środowisk świeckich.

Nie wszystkie inicjatywy dekanalnego duszpasterstwa młodzieży mogą mieć stosunkowo duży zasięg i szeroki rozmach. Często drobne akcje, pojedyncze inicjatywy lokalne mogą stanowić niezbędne uzupełnienie szerokich działań w ramach dekanatu. Małe inicjatywy powinny spełniać jednak przynajmniej dwie cechy: powinny być autentyczne oraz stałe. To zagwarantuje apostołską skuteczność nawet najmniejszym propozycjom³⁴.

Wspomnieć również trzeba o bazie lokalowej dla działalności dekanalnego duszpasterstwa młodzieży. Należy pamiętać, że prawie w każdej parafii istnieją dawne salki katechetyczne. Wiele z tych pomieszczeń może pełnić doskonałą rolę klubu, kawiarni, czy centrum danej aktywności (grupy). Parafia to jednak nie tylko budynki kościelne, ale duże terytorium osiedlowe, obszar ze społecznością lokalną. Użytkowane są w niej pomieszczenia szkolne, rad osiedlowych, gminnych, domy kultury, kluby różnych organizacji i stowarzyszeń, świetlice, harcówki itp. Najlepszym miejscem wydaje się szkoła, w której opiekę sprawować może nad grupą mieszkający w parafii nauczyciel, najlepiej będący również animatorem bądź przedstawicielem struktur parafialnych.

³⁴ Por. R. Kamiński: *Główne kierunki pracy duszpasterskiej Kościoła w Polsce*. W: *Duszpasterstwo a wyzwania XXI wieku. Materiały z sympozjum Pastoralistów Polskich 22-24 kwietnia 2001*. Red. J. Ostrowski. Kielce 2001 s. 55n.

Szczególnym przypadkiem rejonu duszpasterskiego może być niewielkie miasto, w którym istnieją 2–3 parafie. Jest to środowisko tym bardziej przystające do prezentowanej koncepcji rejonowego duszpasterstwa młodzieży, które możemy nazwać w tym przypadku miejskim duszpasterstwem młodzieży³⁵. Wszystko, co zostało powiedziane o poszczególnych aspektach dekanalnego duszpasterstwa młodzieży, jest tym łatwiejsze do zrealizowania w ramach małego bądź średniego miasta. Zarówno młodzieżowe zespoły ludzkie, dobór współpracowników dorosłych, specjalistów, jak i zgromadzenie środków, pomocy materialnej i technicznej, wydają się być łatwiejsze w atmosferze rodzinnej niedużego środowiska. Przewycięzać natomiast należy zacieśnianie umysłu, zażycie i pojawiające się w społecznościach konflikty oraz animozje.

Dekanalne inicjatywy duszpasterstwa młodzieży są potrzebą chwili w społeczeństwie coraz bardziej dynamicznym, powiązanych siatką relacji i więzi społecznych, pozbywającym się ciasnych granic. W dobie znacznej mobilności, gdy miejsce zamieszkania nie pokrywa się z miejscem pracy, odpoczynku bądź spędzania wolnego czasu, ograniczanie się do podległości inicjatywom parafialnym nie zapewnia młodzieży ani skutecznej formacji religijnej, ani efektywnej animacji społeczno-kościelnej. Niezbędne są inicjatywy międzyparafialne, a dobrym środowiskiem skutecznie wspierającym działalność duszpasterską parafii wydaje się być dekanat. Tym bardziej, że młodzi ludzie dzięki zajęciom szkolnym, własnym zainteresowaniom, a przede wszystkim młodzieńczemu entuzjazmowi, znajdują naturalne sposoby przenikania do szerszego środowiska.

VIII. Duszpasterstwo młodzieży jako przenikanie się środowisk

Mówiąc o inicjatywach duszpasterstwa młodzieży w relacjach parafii oraz środowisk świeckich niezbędna jest krótka refleksja historyczna. Wielu współczesnych reprezentantów społeczności lokalnych zostało uformowanych przez miniony system, w którym w ramach tzw. zasady świeckości państwa, nakazowo wprowadzono zakaz współdziałania przedstawicieli struktur społecznych i państwowych z przedstawicielami struktur kościelnych. Krótko mówiąc, szykanowane były osoby sprawujące różne funkcje administracyjne czy społeczne, które przyznawały się do praktykowania wiary, utożsamiały się z parafią, a co najgorsze afirmowały w jakikolwiek sposób wartości religijne i kościoła. Po kilkunastu latach przemian w Polsce zauważa się nadal pozostałości mentalnościowo-strukturalne blokujące promocję ogólnoludzkich wartości propagowanych przez Kościół. Dla wielu reprezentantów życia społecznego nadal niezrozumiała jest

³⁵ Por. R. Kamiński, dz. cyt., s. 59n.

pozytywna rola wartości ewangelicznych w wychowaniu, szkolnictwie, gospodarce, polityce itd. Co więcej, w społeczeństwie w przeważającej większości katolickim, pojawiają się przedstawiciele tego społeczeństwa pełniący funkcje społeczno-administracyjne, którzy zamiast reprezentować ludzi i działać w ich interesie, czują się jakby właścicielami kierowanych gremiów. Takie osoby odpowiedzialne za szkoły, instytucje społeczne, przedstawicielstwa różnych organizacji itp. utrudniają często współpracę owych instytucji z parafią.

W warunkach życia społecznego opartego na systemie demokratycznym duszpasterstwo młodzieży może oczekiwać, a nawet domagać się, wszechstronnych możliwości współpracy Kościoła z szeroko rozumianym środowiskiem. Na czoło instytucji społecznych naturalnie odpowiadających inicjatywom młodzieżowym wysuwa się z pewnością szkoła. To na terenie szkoły, przy znacznym poparciu dyrekcji, grona pedagogicznego i poszczególnych instancji pośrednich (świątlice, bazy technicznej, lokalowej, harcówki, stołówki, kół zainteresowań, zespołów pracy pozalekcyjnej itd.) można dopatrywać się naturalnych sojuszników inicjatyw duszpasterstwa młodzieży³⁶. Mogą to być działania wychowawcze, sportowe, kulturalne, ekologiczne, artystyczne, itd. prowadzące do promocji tego co ludzkie, związane z kategoriami dobra i piękna.

Podobną rolę aktywnych współpracowników mogą pełnić społeczne gremia rad osiedlowych, miejskich czy gminnych, wraz z podległymi im strukturami. Warto wyróżnić pośród nich osiedlowy, miejski, oraz gminny dom kultury, który ze swej istoty pełni rolę naturalnego sojusznika wartości propagowanych w duszpasterstwie młodzieży. Właśnie na szczeblu naturalnej lokalności wiele inicjatyw duszpasterstwa młodzieży zyskać może zrozumienie i konkretną pomoc. To rodzice młodych zasiadają w radach, oni wybierają swoich przedstawicieli, a wielu młodych już w niedalekiej przyszłości zasiądzie w ławach tych społecznych struktur. Wzajemne wsparcie, otwartość na proponowane programy i inicjatywy powinny stanowić fundamentalną zasadę współistnienia parafii, dekanatu oraz rad środowiskowych. Trudno wyobrazić sobie dzisiaj promocję wartości duchowych oraz religijnych w oderwaniu od kontekstu życia, mieszkania i działalności rodzin osób młodych. Jest to płaszczyzna współpracy ciągle jednak nie do końca wykorzystana.

Współczesne społeczności doceniają w coraz większym stopniu rolę sportu, rekreacji i wypoczynku. Powstają coraz bardziej profesjonalne inicjatywy społeczne oraz komercyjne na potrzeby sportu i rekreacji. Wydaje się koniecznym nawiązywanie ściślejszej współpracy z tymi inicjatywami ze strony duszpasterstwa

³⁶ Zob. E. P o r a d a: *Z namysłu nad kościelnością ludzi obojętnych*. W: *W trosce o Kościół. Kościół poza Kościołem*. Red. K. K o w a l i k, A. J a r z ą b e k, V. K m i e c i k. Lublin 2001 s. 47.

młodzieży³⁷. Mogą to być wspólne imprezy, korzystanie z obiektów, włączanie się z własnym programem w trakcie imprez i przedsięwzięć klubów i organizacji, aby chrześcijańskie przesłanie wiązało się z dynamizmem i żywotnością dającą prawdziwą radość. Zarówno atmosfera emocji i radości, czy spokoju i ciszy, jak i zdrowe współzawodnictwo, naturalnie wspierają ewangeliczne przesłanie promocji człowieka i tego co ludzkie. W przypadkach szczególnych warto zakładać własne, chrześcijańskie i katolickie kluby i organizacje sportowe czy rekreacyjne. Na kanwie ich aktywności działalność duszpasterstwa młodzieży może uzyskać znaczną akcelerację oraz skuteczność³⁸.

Doskonałą formą uaktywniania młodzieży jest skauting. Jego rozwój zarówno w strukturach kościelnych, jak i świeckich, świadczy o ponadczasowym przesłaniu i naturalnej wymowie. W ostatnich latach pojawiły się kolejne odłamy formacji harcerskich, które akcentują własną specyfikę, programy i uszczegółwiają kodeksy wartości. Należy się im poparcie ze strony parafii oraz innych struktur kościelnych, aby w naturalny sposób pełniły również rolę duszpasterską. Warte podkreślenia jest promowanie przez ruch skautowy kontaktu z przyrodą, który wydaje się być coraz trudniej zaspokajaną potrzebą współczesnych społeczeństw. Przy drużynach harcerskich mogą rozwijać się inne inicjatywy duszpasterstwa młodzieży, jak wycieczki, rajdy, ogniska, zabawy w terenie, wyjazdy rowerowe itp. Atmosfera tego typu aktywności jest szczególnie efektywna w duszpasterstwie młodzieży. Stwarza również sprzyjające warunki do kontaktu ze Stwórcą, wyrabiania naturalnej wrażliwości sumienia oraz innych cech osobowości. Zagadnienie ekologii ducha znajduje w inicjatywach skautingu optymalne warunki rozwoju³⁹.

³⁷ P. K v a t e r n i k: *Duszpasterstwo rodzin wobec wyzwań czasu wolnego*. „Teologia Praktyczna”. T. 3: 2002 s. 134nn.

³⁸ W ostatnim dziesięcioleciu wzrasta zainteresowanie Kościoła działalnością duszpasterską w powiązaniu ze sportem, turystyką oraz spędzaniem czasu wolnego – por. *Tempo libero, turismo e sport. Sussidio pastorale del' Ufficio nazionale della CEI per la pastorale del tempo libero, turismo e sport*. Milano 1993; *Il Papa agli sportivi. Ufficio nazionale della CEI per la pastorale del tempo libero, turismo e sport*. Milano 2001.

³⁹ Zob. E. B a r b o n i: *Skauting a pedagogia wiary*. Sandomierz 1998 s. 25nn.